

Neológ zsidóság: hagyomány, tudomány

Hagyomány és tudomány határán: A neológia és a Rabbiképző 140 éve

ELTE, 2017. tavaszi félév, oktató: Biró Tamás

Nyílt helyi (take-home) vizsga

Beadási határidő: június 22, csütörtök, 23:59.

Beadás: emailben a biro.tamas@btk.elte.hu címen és

egy nyomtatott példányt személyesen (előre egyeztetett időpontban a tanszéken).

A nyílt helyi vizsga megoldása során bármilyen segédeszközt használhat, de emberi segítséget nem vehet igénybe. A nulladik, „beugró” feladat célja, hogy a hallgató szintetizálja a kurzus során tanultakat, az oktató pedig felmérje, elérte-e a kurzus a kitűzött pedagógiai céljait. Ugyanakkor felkészít az alábbiakban kidolgozandó feladatokra is. Az erre a feladatra adott válasz nem számít bele az érdemjegybe, mégis kérem, őszintén válaszolja azt meg.

A további öt kérdés közül a hallgatónak négyet kell kidolgoznia kb. egy-egy oldal terjedelemben. Az ezekre kapható 4×15 ponthoz járul hozzá a félév során a heti beadandókból szerzett pontszám, maximálisan 8×5 pont. Ahogy a félév legelső óráján is elhangzott, az elégséges érdemjegy feltétele minimálisan 45%-os össz-teljesítmény (45 pont) és minimálisan 4 beadandó leadása a félév során.

Általános tanács: Tanszéki könyvtárunk katalógusa a <http://hebraisztika.hu/site/katalogus.jsp> oldalon kereshető. A vizsgaidőszakban a nyitva tartás bizonytalan, állítólag szerdánként egész nap nyitva lesz.

Ha kérdésük van, bátran keressenek emailben!

0. „Beugró feladat”. *Nézze végig – ha még nem tette – a félév legutolsó prezentációját (<http://birot.web.elte.hu/courses/2017-neolog/neol-11.pdf>). Majd válaszoljon a következő kérdésekre néhány mondatban:*

- a. Az 5. dia jobb felső sarkában a vendégeink közötti különbségekre hívom fel a figyelmet. Ön milyen különbségeket emelne ki? Voltak olyan előadói stílusok, problémafelvetések, álláspontok, módszertani megközelítések stb., amelyek különösen elnyerték (vagy különösen nem nyerték el) a tetszését?
- b1. Vegye elő a beadott megoldását a legelső héten feladott házi feladatra. (Ha nincs meg, szóljon, és elküldöm emailben.) Vajon a félév végén már más választ adna ugyanerre a kérdésre (<http://birot.web.elte.hu/courses/2017-neolog/neol-01.pdf>, 26. dia)?
- b2. Amennyiben az első héten nem adott be házi feladatot: így visszagondolva, vajon változott a félév során az, amilyen választ adott volna a legutolsó prezentáció 9. diáján (legelső prezentáció 10. diáján, „Kérdések, kérdések...”) található sok-sok kérdésre?
- c. Az új diasoron megismételtem az első diasoromról a *Gestalt-switch* ábrákat és a fehér-arany / kék-fekete ruha fényképét. (Utóbbi esetben a félév végi diasoromon egy kiegészítő megjegyzést is tettem, a félév eleji diához képest.) A félév során szerzett élményei vajon alátámasztották azt, amit ezekkel az ábrákkal illusztrálni szándékoztam?

1. Szabolcsi Miksa: A „haladó” vidék. Szabolcsi Miksa az *Egyenlőség* 1890 nyári számaiban egy sorozatot indított A „haladó” vidék címmel (figyelje meg az idézőjelet a „haladó” szó körül!). Olvassa el a sorozatot, különösen odafigyelve a sorozat záró (ötödik) részére az augusztus 22-i számban. Majd képzelje el, hogy Szabolcsi a vendégünk a félév során: hol helyezkedne el az előadóink sorában? Gondoljon a fenti, 0. kérdés a. részére (stílus, neológiához való viszony stb.).

Válaszában (kb. 1 oldal terjedelemben) a cikksorozat és az órákon elhangzottak alapján mutassa be Szabolcsi Miksa viszonyát a neológiához, a következő struktúrát követve:

- Adjon címet a rövid tanulmányának, amellyel Szabolcsi Miksa neológiához való viszonyát jellemzi (például: „egy megrögzött neológ”, „egy pseudo-ortodox”, „szeretve gyűlöllek” ...).
- Mutassa be, milyennek ábrázolja Szabolcsi a „»haladó«” vidéket (mi az idézőjel szerepe?), illetve elejtett megjegyzéseiben milyennek látja és láttatja az ortodoxiát.
- Próbálja rekonstruálni ezek alapján, mi lenne Szabolcsi számára az általa elképzelt neológia.
- Keressen párhuzamokat és vesse össze a Szabolcsi által említett (állítólagos) eseteket, történeteket, jelenségeket a félév során hallottakkal.
- Végül válaszoljon a következő kérdésre: hol helyezné el Szabolcsit, mint a félév képzeletbeli vendégét, a félév során hallott előadók, ill. az általuk/általunk tárgyalt személyek sorában?

Tippek: Az *Egyenlőség* című folyóirat hozzáférhető több különböző könyvtárban, például az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem könyvtárában. Hozzáférhető digitálisan is (link a kurzus honlapján, valamint a március 14-i előadáshoz kapcsolódó házi feladatban). Ki kell tapasztalnia, hogy a *jpress* nem túl felhasználóbarát felületén hogyan tud egy-egy cikket a legkönnyebben végigolvasni (például a „link to article” feliratú gémpapocstra kattintva?).

2. Egyensúlyozás vagy határátlépés két világ határán? Az alábbiakban javasolt idézetek egyikét válassza ki, és nézzen utána az idézet eredetének, háttérének, kontextusának. A választott idézet alapján írjon egy fél-egy oldalas esszét arról, hogyan egyensúlyoztak a neológ rabbik két világ határán. Miután elmagyarázta az idézet háttérét, kontextusát, jelentését, arra is térjen ki, hogy vajon eldönthető-e – és ha igen, milyen módon –, hogy az adott neológ rabbi a két világ határának melyik oldalán áll.

a. „Elnézést! Az előbb egy értelmes szót hallottam Öntől, és elfelejtettem, hogy rabbi.” – idézi Schnitzer Ármin az emlékirataiban (p. 165) Szántó Simont, a bécsi *Neuzeit* szerkesztőjét egy olyan párbeszéd végén, amely a bibliakritikát is érinti.

b. „Egy tintacsepp hagyomány többet ér, mint egy tintatartó éleselméjűség” – Blau Lajos (a Rabbiképző harmadik rektora, az első olyan rektor, aki a Rabbiképzőben végzett) írja *Az Óhéber könyv* c. művének a bevezetésében. Lásd a tanszéki könyvtárban is fellelhető 1996-os reprintkiadás 3. oldalán. Lásd az idézettel kapcsolatban Turán Tamás tanulmányát is ugyanezen kiadás végén (új lapszámolás, p. 45).

c. „Németóráin a rabbinikus kissapkát is levétette: »Jetzt sind wir Europäer!«” – írja Benoschofsky Imre (1903–1970) Fischer Gyuláról, Dohány utcai főrabbiról az 1970-es MIOK-évkönyvben megjelent visszaemlékezéseiben (p. 101; megtalálható a folyóiratolvasóban – kérje a könyvtáros segítségét).

d. „»Kolléga úr, ez nem kocsma!« – szólt rá Fischer (...) »Hanem tanház« – mondta Hoffer”. A Rabbiképző vizsgáján ortodox kalapban megjelenő hallgatóról és az őt vizsgáztató két rabbiról szóló anekdotát *A zsidó Budapest* (Frojimovics et. al, 1. kötet, p. 307) mondja el.

3. Egy klasszikus munkássága. Válasszon ki egyet a neológia „nagy klasszikusai” közül (például Bacher Vilmos, Kaufmann Dávid, Goldziher Ignác, Blau Lajos...). A tanszéki könyvtárban vagy más könyvtárakban olvasson bele a kiválasztott személy hozzáférhető műveibe, szerezzen róluk minél alaposabb benyomást. Háttérként olvassa el, mit ír róla a *[Magyar] Zsidó Lexikon* és az *Encyclopedia Judaica* is.

Írjon egy oldal terjedelemben a kiválasztott klasszikus munkásságáról az alábbiak szerint:

- Vázolja fel röviden (néhány mondatban) a kiválasztott személy életrajzát.
- Mutassa be a kiválasztott személy tudományos teljesítményét az Ön által fellelt művek alapján.
- Illusztrálja ezt az áttekintett művekből vett példákkal: idézetekkel, címekkel, hivatkozásokkal.
- Majd helyezze el a kiválasztott személy munkásságát a következő szempontok szerint:
  - (a) Mely tudományterület(ek)en és részterületeken alkotott? (Pl. ókori egyetemes történelem, középkori magyar történelem, újkori helytörténet, néprajz, irodalomelmélet, motívumtörténet, ókori filológia, összehasonlító nyelvészet, vallástudomány, orientalisztika...)
  - (b) Milyen célközönségnek írhatott? (Mennyire népszerűsítő, és mennyire tudományos jellegű? Milyen nyelven született – eredetileg – a mű, és hol jelent meg?)
  - (c) Mi volt a hatása? (Például reprintelték-e a műveit? Kollégák készítettek-e neki Festschriftet, ill. emlékkönyvet a halála után? Ha igen, kik írtak bele? A *Google Scholar* szerint mely műveire hivatkoznak a mai napig?)

Tipp: Amikor a tanszéki könyvtár katalógusában vagy más adatbázisban keres, vegye figyelembe, hogy legtöbbször magyaros és a németes írásmódot is használtak. Például Lajos/Ludwig, Vilmos/Wilhelm.

4. Hét dimenzió. Egy friss cikkemben (Biró Tamás: 'Egy befejezetlen beszélgetés tanulságai', 2016; letölthető innen: http://birot.hu/publications/Schweitzer-emlekkotet_Biro.pdf) hét meghatározást javasoltam, amelyek mentén a neológia értelmezhető lehet. Schweitzer József személyiségét ezen „dimenziók” mentén próbáltam elhelyezni.

Miután elolvasta a cikket, vegye sorra az egyes dimenziókat, meghatározásokat. Keressen további példákat vagy ellenpéldákat ezen dimenziókra, szempontokra. Vizsgáljon meg szabadon választott „jelenségeket”: például a félév során tárgyalt személyeket, műveket, folyóiratokat, intézményeket. Lapozgassa tovább a *Magyar Zsidó Lexikon*t, olvasson a korabeli folyóiratokat és így tovább.

Az így összegyűjtött adatok alapján érveljen (kb. egy oldal terjedelemben) egyes dimenziók mellett vagy ellen: melyeket tartja hasznosnak a neológia meghatározása szempontjából, és melyeket nem?

5. Híres pályaelhagyók. A Rabbiképző Intézet egykori tanítványai között számos olyan személyt is találunk, akik elhagyták a rabbipályát, és más területen váltak híres tudóssá. Válasszon ki három ilyen személyt, és vizsgálja meg: mikor és miért hagyhatták el a rabbipályát, és milyen területen lettek híresek? Mit gondol, mit vihettek át a Rabbiképzőben tanultakból az új (valóban új?) kutatási területükre? Véleményét kb. fél-egy oldal terjedelemben várom.

Példák: Krauss Sámuel, Raphael Patai, George Vajda, Telegdi Zsigmond, Hahn István, Scher Tibor...